

FTAMP 16.21.49

<https://doi.org/10.26577/JOS-2019-3-o20>**Оразақынқызы Ф.¹, Анипина А.К.^{2*}**¹Ph.D., филол ғ.к., әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Қазақстан, Алматы қ.²аға оқытушы, докторант, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,

Қазақстан, Алматы қ., *e-mail: aliyaanipina80@gmail.com

ТІЛ – МӘДЕНИЕТ КӨРІНІСІ

Бірнеше ғасырдан бері атақты ғалымдар тіл мен мәдениетті байланыстыру мәселелерін қарастырып келеді. Алайда қазіргі кезде бұл мәселе әлі де шешімін тапқан жоқ: біреулер тілді мәдениеттің бір бөлшегі ретінде қарастырса, кейбіреулері тіл мәдениет көрінісі дейді, ал үшіншілер – тіл мәдениеттің элементі де формасы да емес деп айтады. Тіл мен мәдениеттің байланысы жайлы мәселені бірінші қарастырған ғалым, «тіл философиясының» негізін салушы Вильгельм фон Гумбольдт. Гумбольдт тілдің өзіндік ерекшелігін халықтың рухани өмірінің ерекшеліктерімен байланыстырады (Вильгельм фон Гумбольдт. 1985). Әйгілі америкалық этнолингвист Э. Сепирдің айтуынша, «белгілі бір қоғамның ойлауы мен қызметі мәдениетті анықтайды, ал тіл – не ойлайсың соның көрінісі». Мәдениет мәселесі туралы түсінік тілге деген қатынастың өзгеруімен байланысты. ХХ ғасырдың 70 ж. «семантиканың шабуылы» болды, 80 ж. – тілге коммуникативті тәсілдің дамыған кезеңі, ХХ ғ. соңы – когнитивті шу кезеңі, қазіргі ғасыр басы – лингвистиканың бұл шекараларын кеңейтті.

Тіл мен мәдениеттің арақатынасы мәселесі – әртүрлі саладағы ғалымдарды қызықтырады – философтарды, лингвистерді, психологтарды, лингвомәдениеттанушыларды, әлеуметтанушыларды. Әр мәдениеттің өзіндік тілдік жүйесі болатыны таңғаларлық емес, сол арқылы оны тасымалдаушылар бір-бірімен қарым-қатынас орнатады, сондықтан әр ел мәдениетіндегі тілдің мағынасын бағалау қиын.

Тілдік практика бойынша тіл – қандай да бір мәдениеттің механикалық қосымшасы болып табылмайды, ондай жағдайда тілдің потенциалы бір ғана мәдениет шеңберімен шектелетін еді, тіл мәдениаралық қарым-қатынаста қолданылмас еді. Негізінде, тілдің қасиеттерінің бірі – оның әмбебаптылығында, яғни тілді адамзат қарым-қатынастың барлық жағдайына қолдана алады.

Түйін сөздер: мәдениет, тіл, лингвистика, лингвомәдениет.

Orazakynkyzy F.¹, Anipina A.K.²¹Ph.D, candidate of philology sciences, al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan, Almaty²senior lecturer, doctoral student, al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan, Almaty, e-mail: aliyaanipina80@gmail.com**Language – manifestations of culture**

For several centuries, the problem of the connection between culture and language has occupied the minds of many famous scientists, but today this problem still remains debatable: some believe that language refers to culture as part of the whole, some that language is a form of cultural expression, and still others that language is neither an element nor a form of culture. The founder of “language philosophy” Wilhelm von Humboldt studied the problem of the relationship of language and culture. Humboldt connects the features of the language with the features of the spiritual life of the people (Wil'gel'm fon Gumbol'dt. 1985). For example, the American linguist E. Sapir believes that “culture can be defined as what this society does and thinks, language is how it thinks.” The issue of culture is associated with a changing attitude towards language. 70s of the twentieth century. were “an attack of semantics”, the 80s – the heyday of a communicative approach to language, the end of the 20th century. – cognitive noise, the 21st century significantly expanded these boundaries of linguistics. The problem of the relationship between culture and language is of great interest to scientists of various

fields such as sociologists, philosophers, linguoculturologists, linguists, psychologists, etc. And each culture has its own language system, and with the help of this system its speakers have the ability to communicate with each other, therefore the value language in the culture of any people is difficult to overestimate. According to linguistic practice, language is not a mechanical complement to culture, in which case the potential of the language would be limited to one cultural boundary, the language would not be used in intercultural communication. The property of a language is its universality; a person can use the language in all respects.

Key words: culture, language, linguistics, linguoculturology.

Оразакынкызы Ф.¹, Анипина А.К.²

¹PhD, к.филолог.н., Казахский национальный университет имени аль-Фараби, Казахстан, г. Алматы

²старший преподаватель, докторант, Казахский национальный университет имени аль-Фараби, Казахстан, г. Алматы, e-mail: aliyaanipina80@gmail.com

Язык – проявление культуры

Уже несколько веков проблема связи культуры и языка занимает умы многих известных ученых, на сегодняшний день эта проблема до сих пор остается дискуссионной: некоторые считают, что язык относится к культуре, как часть к целому, некоторые – что язык есть форма выражения культуры, а третьи – что язык не является ни элементом, ни формой культуры. Основатель «языковой философии» Вильгельм фон Гумбольдт изучал проблему взаимосвязи языка и культуры. Гумбольдт связывает особенности языка с особенностями духовной жизни народа (Вильгельм фон Гумбольдт. 1985). Например, американский лингвист Э. Сепир считает, что «культуру можно определить как то, что данное общество делает и думает, язык же есть то, как думает». Вопрос о культуре связан с изменяющимся отношением к языку. 70-е годы XX в. были «нападением семантики», 80-е годы – расцветом коммуникативного подхода к языку, конец XX в. – когнитивным шумом, то в XXI веке значительно расширились эти границы лингвистики.

Проблема взаимоотношения культуры и языка вызывает большой интерес ученых различных областей – социологов, философов, лингвокультурологов, лингвистов, психологов и др. Каждая культура имеет свою языковую систему, и с помощью этой системы ее носители имеют возможность общаться друг с другом, поэтому значение языка в культуре любого народа трудно переоценить.

По языковой практике язык не является механическим дополнением культуры, в таком случае потенциал языка ограничивался бы одной культурной границей, язык не использовался бы в межкультурной коммуникации. Свойство языка – его универсальность, человек может использовать языка во всех отношениях.

Ключевые слова: культура, язык, лингвистика, лингвокультурология.

Кіріспе

Қазіргі кезде тіл білімі саласында зерттеліп жүрген жаңа бағыт – тіл мен мәдениет байланысы. Әйгілі ғалымдардың зерттеу еңбектерінде тілдің ұлттық рухын, ұлттық танымын, ұлттық құндылықтарын дамытуға бағытталған еңбектер көптеп кездесуде. Көптеген ғалымдар тіл – мәдениетті танытатын құрал деп қана қарастырмайды, олар тілдің бойында мәдениеттің негізін қалайтын, арқауын құрап, ұлттық рухтың ізін айқындап тұратын ұлы күш бар деп есептейді. Тіл – ұлттық мәдениет тірегі. Кез келген ұлттың ұлттық, этностық мәдениеті тілден көрінеді. Сондықтан тіл – мәдениетті сақтайтын ұлттық болмыс қалыптасқан негізгі көздердің бірі. Сонымен қатар, тіл – ұрпақтан-ұрпаққа мәдени мұраларды жеткізуші құрал. Ғалым Ә. Қайдар: «Кез келген тілдің қоғамда өзара байланысты үш түрлі қызметі бар. Оның басты қызметі – комму-

никативтік, яғни қоғам мүшелерінің өзара қарым-қатынас жасап, бір-бірін түсінуі, пікір алысуы үшін қажетті қызметі. Оның екінші қызметі – көркем шығарма тіліне тән, адам баласына образ арқылы ерекше әсер ететін, ләззат сыйлайтын эстетикалық қызметі. Тілдің бұл қызметі, әрине қаламгердің шеберлігіне, сөз саптау мәдениетіне тікелей байланысты. Ал тілдің үшінші бір қызметі, ғылыми терминмен айтқанда аккумулятивтік қызметі деп аталады. Ол – тілдің ғасырлар бойы дүниеге келіп, қалыптасқан барлық сөз байлығын өз бойына жиып, сөйтіп оны келешек ұрпаққа асыл мұра ретінде түгел жеткізіп отыратын қасиеті. . . тіл фактілері мен деректері – тұла бойы тұнып тұрған тарих. Сондықтан этностың өткендегі тарихы мен этнографиялық байлығын біз ең алдымен содан іздеуіміз керек» дейді. Осыған орай мәдениет пен тілдің бір-бірімен байланысы күрделі, өте тығыз екенін байқаймыз. Мәдениет адам қолымен жасалатын

материалдық құндылық, сондықтан ол табиғи таза үдеріс ретінде таныла алмайды. Себебі тіл – адам баласына ғана берілген рухани құндылық. Бір жағынан қарасақ, тіл мен мәдениет байланысы пішін мен мазмұн байланысы секілді. Тіл – мәдениеттің өмір сүру формасы болса, мәдениет – оның ішкі мазмұны болып табылады. Сондықтан, тіл мен мәдениетті бір-бірінен бөліп қарауға болмайтын құбылыс.

Тіл – мәдениетті сақтаушы құрал, тілсіз қоршаған әлемді танып, ол туралы білім алу практика жүзінен мүмкін емес. Қазіргі лингвистикалық ғылым бұл кемістікті жойды, тіл мен мәдениетті зерттейтін жаңа ғылыми парадигма ұсынды, оның негізгі міндеті – «әлемнің тілдік картинасын» зерттеу, ол тіл тасымалдаушылардың тілдік санасының негізгі салаларының бірі ретінде қарастырылады, сонымен қатар әртүрлі тіл тасымалдаушылардың әлемдік тіл картинасына анализ жасау.

Тіл мәдениетті дамытудың негізгі алғышарты. Тіл мен мәдениет арасындағы қатынас диалектикалық тұрғыдан қарама-қайшы бірлік. Тіл мен мәдениеттің байланысын олардың ортақ объективті-субъективті детерминациясының онтологиялық ерекшелігі, адамның қызметі мен қоғамның тарихы арқылы дәлелдеуге болады.

Тіл мен мәдениеттің байланысы жайлы мәселені бірінші қарастырған ғалым, «тіл философиясының» негізін салушы Вильгельм фон Гумбольдт. Гумбольдт тілдің өзіндік ерекшелігін халықтың рухани өмірінің ерекшеліктерімен байланыстырады. Э. Сепир бұл мәселені жалғастырды. Э. Сепирдің теориясы бойынша мәдениет концепциясы «нақты ұлттың осы әлемде өз орнын анықтау үшін өмірге деген көзқарасы мен өркениеттің спецификалық көріністерін жалпы қамтуға бағытталған».

Материалдар

Мәдениеттің ұлттық характері тілдер мен әр ұлттың мәдениетінің өзара қатынасын, олардың әлемдік мәдениетке дейін көтерілуін көрсетеді.

Ф. Достоевскийдің ойынша, «тіл – халық». Белгілі француз жазушысы А. Камю айтқан: «Менің отаным – француз тілі». (<http://www.grandars.ru/college/sociologiya/kultura-i-yazyk.html>)

Адамның бір-бірімен қарым-қатынас процесінде тілдің рөлі қазіргі заманда ғылыми анализдің пәні болып табылады. Оны Д. Вико, И. Гердер, В. Гумбольдт зерттеген, олар лингвистиканың негізін осылай қалады. Қазір тіл психоллингвистика және социоллингвистикада оқытылады.

Мәдениеттанушылық әдебиеттерде тілдің мағынасы былай бағаланады:

– Ол мәдениет айнасы, ол жерде шынайы адамды қоршаған әлем бейнеленген, сонымен қатар адам менталитеті, оның ұлттық характері, дәстүрі, адамгершілік, құндылықтар жүйесі, әлем картинасы бейнеленген;

– Мәдениетті жинақтаушы қоржын, себебі барлық халықтың жинаған білімі, материалды және рухани құндылықтары оның тілдік жүйесінде сақталады – фольклорда, кітаптарда, ауызша және жазбаша тілде;

– Мәдениетті тасымалдаушы, себебі тіл арқылы ол ұрпақтан ұрпаққа беріледі;

– Мәдениет құралы, адамның тұлғалылығын қалыптастырады, тіл арқылы өз халқының менталитетін, дәстүрін бойына сіңіреді;

– Мәдениет тіл арқылы беріледі, таратылады, мәдениет арқылы адамның басқа жаратылыстан айырмашылығы көрінеді. Тіл арқылы мәдениет білімді жинақтайды, ол өткеннен болашаққа жеткізіледі. Сондықтан адамның жануардан айырмашылығы – әр ұрпақ кезінде өзінің дамуын жаңадан бастамайды. Егер ол ешқандай дағды мен білім игермегенде, оның мінез-құлқы инстинк арқылы басқарылатын еді, ол практикалық тұрғыда жануардан айырмашылығы жоқ болар еді. Қорыта айтатын болсақ, тіл – мәдениет өнімі, оның маңызды бөлігі, оның өмір сүру жағдайы.

– Тіл мен шынайы өмір арасын адам байланыстырады, ол – тіл мен мәдениет тасымалдаушысы. Адам ғана сезім мүшелері арқылы әлемді сезіне алады, осы негізде әлем туралы өз ойын қалыптастырады. Олар басқа адамға өз ойын, пайымдауларын, қорытындыларын жеткізеді. Сондықтан, шынайы өмір мен тіл ортасында ойлау жатыр деуге болады.

– Сөз қоршаған ортадағы заттар мен құбылыстарды көрсетіп қана қоймайды, адамның санасындағы және мәдениетіндегі әлемдік картина арқылы қалай көретіндігін көрсетеді. Әр адамның санасында жеке тәжірибесінің әсері арқылы «инкультурация» болады, ол дегеніміз адам ата-баба тәжірибесін иеленеді. Тіл айна емес, ол қоршаған ортадағы құбылыстардың барлығын анық бейнелемейді, ол призма, ол арқылы әлемді көресін, әр мәдениетте ол әртүрлі. Тіл, ойлау және мәдениет өте тығыз байланысты, олар біртұтас, бір-бірінен қызмет жасай алмайды.

– Шынайы өмірден түсінікке жол және сол түсінікті бейнелеу сөз арқылы әр халықта табиғи, климаттық және әлеуметтік жағдайларына

байланысты әртүрлі жеткізіледі. Әр халықтың тарихы әртүрлі, өз мәдениеті мен әлем туралы тілдік картинасы бар. Соған қарамастан, әлем туралы мәдени картина тілдікке қарағанда бай. Бірақ әлем туралы картина тілде қалыптасады, айтылады, сақталады, ұрпақтан ұрпаққа беріледі.

– Сөз процесі кезінде заттар мен құбылысқа атау ғана берілмейді, бұл жерде шынайылық фрагменті орын алады, ол әлем туралы мәдени картина призмасы арқылы өтеді және сол арқылы әр халыққа тиесілі өзіндік ерекшелік орын алады. Сондықтан қазақ және қытай адамы көк және көгілдір түсті көргенде, қазақ дүниетанымында көк және көгілдір түс бар, көгілдір аспандай дейді. Қытай халқында көк және көгілдір түс деген нақты атау жоқ, бұл түстер жасыл түс атауымен беріледі. Көк-жасыл түс (青 qīng) шығысты білдіреді, табиғат мәні бойынша желді көрсетеді, элемент бойынша ағаш. Ағаштың қасиеті өсуге қабілеттілігі, жаңа өмір пайда болуы (100 жемчун китайской мудрости. 2007).

Сондай-ақ, қазақ және қытай мәдениетінде ақ түс те әртүрлі мәнге ие. Қазақ халқында ақ түс пәктіктің, тазалықтың символы. Ұзатылып бара жатқан қыз балаға ақ түсті көйлек кигізеді, жолы ақ болсын деп. Мысалы: Жорғаң қатты болса, бәске сал, Ісің ақ болса, көпке сал. Бұл мақалдан ақ түс – дұрыс, адалдық мағынасын беріп тұр. Ал қытай халқында ақ түс керісінше мағына иеленетін жақтары бар. Қытай лингвомәдениетінде ақ түс – кәрілік, күз мезгілі, солу, яғни циклдің аяқталуын білдіреді. Ақ түс қайғы, өлімді білдіреді. Ақ түсті киімді қытайлықтар қайтыс болған адамды жерлеуге барғанда киеді. Қытайлықтарда ақ түс туралы 白手拿白鱼 [bái shǒu ná bái yú] ақ қол ақ балықты ұстайды деген мақал бар. Бұл мақалда ақ түс – адалдықтың, ақшаға бола жолдан таймайтын адамды білдіреді (叶芳来 2005).

Сонымен қатар, ақ түс денсаулықпен де байланысты: 白痰轻, 绿痰重, 吐了黄痰要了命 [Bái tán qīng, lǜ tán zhòng, tǔ le huáng tán yào le mìng] ақ түкірік жеңіл, жасыл түкірік қиын. Сары түкірік өлім. Мағынасы – егер адам сары түкірік түкірсе ол жақында өледі. Бұл мақалда, ақ түс денсаулығы жақсы деген мағынада қолданылып тұр, денсаулық символы. (Писарская Т. Р., Цзинь Л., Якименко Н. Е. 2017)

Қорыта айтсақ, бір шынайылық фрагменті бір мағынаға ие атау әртүрлі тілде әртүрлі мағына иеленеді. Сондықтан қандай да бір шеттілін оқығанда, сол тілдің сөздерін үйренуші

алдымен бөтен әлемнің картинасымен танысады, оны өз әлемінің картинасымен сәйкестендіруге тырысады. Бұл шеттілін оқудың қиындықтарының бірі.

– Тілдік практика бойынша тіл – қандай да бір мәдениеттің механикалық қосымшасы болып табылмайды, ондай жағдайда тілдің потенциалы бір ғана мәдениет шеңберімен шектелетін еді, тіл мәдениаралық қарым-қатынаста қолданылмас еді. Негізінде, тілдің қасиеттерінің бірі – оның әмбебаптылығында, яғни тілді адамзат қарым-қатынастың барлық жағдайына қолдана алады.

– Мәдениаралық қарым-қатынаста бір тілден екінші тілге ақпаратты аударуда мәселе туады. Әрине, тура аударма болмайды, себебі әр тілдің өзіндік әлемдік картинасы бар. Көп жағдайда бір тілдегі эквиваленттің екінші тілде жоқтығы қиындық тудырады. Себебі, бір тілдегі түсінік немесе затты білдіретін терминнің екінші тіл мәдениетінде мүлдем болмауы мүмкін (Головин Б.Н. (1980). Қазақ және қытай мәдениетін алатын болсақ, екі елде де сырттан енген сөздер көп қолданылады. Екі елде де шоколад, караоке, және т.б. сөздер сырттан енген. Себебі, бұл аты аталған заттар қазақтар мен қытайлықтардың ұлттық тағамы, ойыны емес. Қытайлар 巧克力, 卡拉ok деп айтады.

– Мәдениаралық байланыста ең қиыны – бір түсінікті әр халық әртүрлі түсінуі. Ол әр халықтың мәдениетіне байланысты. Берілген аспектілердің толықтай сәйкес келуі мүмкін емес, яғни бірнеше түсінігі берілген сөздерді сөздік арқылы аудару дұрыс емес. Шет тілін оқығанда және оны қарым-қатынаста қолданғанда сөздерді жеке қолдануға болмайды, оларды сөз тіркестерімен бірге қолдану керек. Мысалы, «жеңісті» тек «алуға» болады, «рөлді» – «ойнауға», «мағынаны» – «иеленуге» болады. Қытай тіліндегі «红茶» (қызыл шәй) қазақ тілінде қара шәй деп айтылады.

Сөз тіл бірлігі негізінде шынайы әлемдегі заттар мен құбылыстармен байланыстырылады. Бірақ әртүрлі мәдениетте бұл байланыс әртүрлі болуы мүмкін, яғни заттар мен құбылыстар да, олар туралы түсінік те әртүрлі болуы мүмкін. Мысалы, қазақ тіліндегі «отбасы» сөзі – бірлесіп күн көретін, туыстық қатынаста тұратын адамдар тобы, сонымен қатар – сүйіспеншіліктің, құрмет пен ынтымақтастықтың ошағы, яғни кез келген зиялы қоғамның діңгегі. Ал, қытай тіліндегі «家» Jiā сөзі тек отбасы деп қана қолданылмайды, ол – отбасы, жыныс, үй, аула, үйде деген мағыналары да бар.

Қазақ тіліндегі мақал-мәтелдер:

Отан – отбасынан басталады.
Балаларсыз отбасы – иісі жоқ гүл сияқты.
Отбасы туылмайды, ол құрылады.
Отбасындағы ойран ойдағы елге жетпес.

Қытай тіліндегі мақал-мәтелдер:

家有千口，主事一人。Отбасында мың адам тұрса да басшысы – біреу.

人大分家，树大分枝。Бала өскен соң үйінен бөлініп шығады, ағаш өскен соң бұтақтары шығады.

家不和，外人欺。Үйде береке болмаса, сырт адам мазақ кылады.

家有黄金，外有斗秤。Үйде алтын болса, сыртта таразы бар.

清官难断家务事。Шенеунік отбасындағы жұмыстарға шамасы келмейді.

家家有一本难念的经。Әр отбасының өз құпиясы бар (叶芳来 . 2005).

Қорытынды

Қазіргі таңда әр елдің тілі мен мәдениетінде бірдей жалпыадамзаттық және ұлттық компоненттер кездеседі. Адамдар бірдей ойлайтын әмбебап мағыналар мәдениаралық қатынасқа негіз салады, оларсыз мәдениаралық өзара түсіністік болмас еді. Сонымен қатар, кез келген мәдениетте ерекше мәдени мағыналар кездеседі, олар тілде, моральді нормаларда, сенімде, мінез-құлық ерекшеліктерінде бекітілген. Жоғарыда қаралған тіл мен мәдениет, ойлау байланысы ХХ ғ. қарастырылған мәдениетке деген семиотикалық тәсіл бөлігі болып табылады, ол жер-

де мәдениет белгі мен мәтін жиынтығы болып табылады.

Әр халықтың тілі – сол халықтың этникалық шынайы болмысының айнасы. Қазіргі кезде тілді теориялық-танымдық үрдісте зерттеу қажеттігі тууда. Бұл қажеттілік тіл мен адам санасын біртұтастықта қарастырып, тілдік білім адам миының жемісі, күрделі ассоциативті-вербальді құрылымы, болмысты рух пен ой бірлестігінде танытушы жүйе ретінде кешенді сипаттауға негізделеді. Өзін қоршаған шындықты адамзат, әлемдегі құбылыстар мен олардың сана қасиетін сезім мүшелері арқылы сіңіріп, санамен түйсініп қана қоймайды, оған жауап қайырады, ақпаратты жаңғыртады, оны жаңа сапада қайта жасауға саналы-санасыз күйде талпынады, қорытады, өңдейді, баға береді, тәжірибеде қолданады, бұлардың тұтас көрінісі ретінде ғаламның тілдік бейнесі жасалады. Қазіргі уақытта шет тілін үйренушілер тек тілді үйренумен шектелмеуі керек. Әртүрлі тілді үйрететін әдістемелерде үйреніп жатқан шеттілін сол тілде сөйлейтін халықтың мәдениетімен байланыстырып оқыту қажеттілігі туындауда. Қазір әлемдік байланыста адамдар бір-бірімен қарым-қатынасқа түсу үшін экономикалық, саяси, мәдени, әлеуметтік тұрғыдағы таным-түсініктердің болуы маңызды. Үйреніп отырған тілді тасымалдаушыдан сол елдің дәстүрін, тарихын, мәдениетін үйрену – тіл үйренудегі маңызды элементтердің бірі. Кез келген халықтың тарихы, ұлттық мәдениеті, тіпті халықтық ойлаудың қалыптасуы тіл арқылы жүзеге асырылады.

Әдебиеттер

<http://www.grandars.ru/college/sociologiya/kultura-i-yazyk.html>

Писарская Т. Р., Цзинь Л., Якименко Н.Е. (2017). Белый цвет в русских и китайских паремиях (лингвокультурологический аспект) // Научно-методический электронный журнал «Концепт».

100 жемчун китайской мудрости. (2007). – М. АСТ: Восток-Запад. – 217.

Вильгельм фон Гумбольдт (1985). Язык и философия культуры. – М.: Прогресс.

叶芳来 (2005). 俄汉谚语俗语词典. – 北京. 商务印书馆. – 394页.

Амирова Т.А (2005). История языкознания. – М.: Академия, – 672 с.

Гируцкий А.А.(2003). Введение в языкознание: учебное пособие. – Минск: ТетраСистемс. – 288 с.

Головин Б.Н. (1980). Основы культуры речи: учеб. пособие. – М.: Высш.школа. – 335 с.

Скворцов Л.И. (1980). Теоретические основы культуры речи. М.: Наука. – 252 с.

Речевое воздействие в сфере массовой коммуникации. – М.: Наука, 1990. –136 с.

Сүлейменова Э.Д. (1989). Понятие смысла в современной лингвистике. – Алматы: Мектеп. – 160 с.

Маслова В.А. (2004). Когнитивная лингвистика: учебное пособие. – Мн.: Тетра Системс. – 256 с.

References

<http://www.grandars.ru/college/sociologiya/kultura-i-yazyk.html>

Pisarskaya T. R., TSzin' L., Yakimenko N. Ye. (2017). Belyy tsvet v russkikh i kitayskikh paremiyakh (lingvokulturologicheskiy aspekt) [White color in Russian and Chinese paremiyas (linguoculturological aspect)] // Nauchno-metodicheskiy elektronny zhurnal «Kontsept». 100 zhemchun kitayskoy mudrosti.(2007). – M. AST: Vostok – Zapad, – 217.

- Vil'gel'm fon Gumbol'dt (1985). YAzyk i filosofiya kul'tury. [Language and Philosophy of Culture] – M. Progress.
- yè fāng lái (2005). é hàn yàn yǔ sù yǔ cí diǎn. - běi jīng. shāng wù yìn shū guǎn. -394yè.
- Amirova T.A (2005). – Istoriya yazykoznaniya. [History of Linguistics] – M.: Akademiya, – 672 s.
- Girutskiy A.A.(2003). Vvedeniye v yazykoznaniye . [Introduction to linguistics] Uchebnoye posobiye. – Minsk: TetraSistems, – 288 s.
- Golovin B.N. (1980). Osnovy kul'tury rechi [The basics of speech culture]: Ucheb. posobiye. –M.: Vyssh.shkola,–335 s.
- Skvortsov L.I. (1980). Teoreticheskiye osnovy kul'tury rechi. [Theoretical foundations of speech culture]M.: Nauka, –252 s.
- Rechevoye vozdeystviye v sfere massovoy kommunikatsii. [Mass Communication Speech Impact]– M.: Nauka, 1990. – 136 s.
- Syleymenova E.D. (1989). Ponyatiye smysla v sovremennoy lingvistike. [The concept of meaning in modern linguistics] Almaty: Mektep, – 160 s.
- Maslova V.A. (2004). Kognitivnaya lingvistika [Cognitive linguistics]: Uchebnoye posobiye. Mn.: Tetra Sistems, – 256 s.